

BİLİRKİŞİ RAPORU ÜZERİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN SAHTECİLİK FİİLLERİNİN NİTELİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Güneş Okuyucu Ergün*

ÖZET

Belgede sahtecilik suçları, TCK'nın 204 ilâ 212. maddeleri arasında; *"Yargı mercileri veya suçtan dolayı soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişi"*nin gerçeğe aykırı mütalâada bulunması ise, TCK'nın 276/1. maddesinde düzenlenmektedir. Bilirkişi raporları üzerinde, gerek bilirkişinin kendisi gerekse üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilen sahteciliklerin nasıl cezalandırılması gerektiği meselesini tartışmak gerekir. Ancak bunun için öncelikle, bilirkişinin kamu görevlisi sayılıp sayılmayacağı ve bilirkişi raporunun niteliğinin, yani resmi belge mi yoksa özel belge mi olduğunun belirlenmesi uygun olacaktır. Bilirkişiler, ceza kanunlarının uygulanması bakımından, kamu görevlisidir. Bu nedenle, bilirkişi raporları da birer resmi belgedir. Dolayısıyla, bilirkişi raporları üzerinde gerçekleştirilen sahtecilik fiilleri, resmi belgede sahtecilik niteliğinde olacaktır.

Anahtar kelimeler: Bilirkişi, bilirkişi raporu, resmi belge, resmi belgede fikri sahtecilik, resmi belgede maddi sahtecilik

NATURE OF THE ACTS OF FORGERY ON EXPERT REPORTS

ABSTRACT

The crimes of forgery on documents are regulated in articles 204 to 212 of the Turkish Criminal Code, while the crime of *"untruthful statement of an expert appointed by judicial authorities or a person or board authorized to investigate a crime or to hear a witness testifying*

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

under oath" is regulated in article 276/1 of the Turkish Criminal Code. This paper examines the question of how the crimes of forgery on official documents, be it committed by the expert himself/herself or a third person, should be punished. An analysis of this matter primarily requires answering the question of whether an expert is a public official and whether an expert report qualifies an official document as opposed to a private document. For the purposes of the implementation of the criminal codes, experts are considered as public officials. Therefore, the crime of forgery on expert reports constitute the crime of forgery on official documents.

Keywords: Expert, expert report, official document, content forgery on official document, material forgery on official document

I- GİRİŞ

Belgede sahtecilik suçları, TCK'nın 204 ilâ 212. maddeleri arasında düzenlenmektedir. Bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalâada¹ bulunması ise, ayrıca TCK'nın 276/1. maddesinde gerçeğe aykırı bilirkişilik suçu olarak öngörülmüştür. Buna göre, "*Yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalâada bulunması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.*"

Yukarıda belirtilen bu düzenlemeler ışığında, bilirkişi raporu üzerinde, gerek bilirkişinin kendisi gerekse üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilen sahteciliklerin nasıl cezalandırılması gerektiği meselesini tartışmak gerekir. Ancak bunun için öncelikle, bilirkişi raporunun niteliği, yani resmi belge mi yoksa özel belge mi olduğu belirlenmelidir. İşte bu sorunun çözümü ise, aslında bilirkişinin kamu görevlisi sayılıp sayılmayacağına bağlı olduğundan; önce, bilirkişinin kamu görevlisi olup olmadığı değerlendirilmelidir.

¹ Bilindiği üzere mütalaa, hem yazılı hem de sözlü biçimde olabilir. Ancak bu çalışma, yazılı mütalaa şeklindeki bilirkişi raporları üzerindeki sahtecilikleri konu almaktadır. Dolayısıyla, çalışmada, TCK m. 276/1'in terminolojisinden farklı olarak, sadece yazılı mütalaaaları ifade etmek üzere rapor tabiri kullanılmaktadır.

II- BİLİRKİŞİ RAPORU RESMİ BELGE MİDİR?

Bilindiği üzere kamu görevlisi, 5237 sayılı TCK'nın “Tanımlar” başlıklı 6. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde tanımlanmıştır. Buna göre, “*Ceza kanunlarının uygulanmasında; ... Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette, sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*” anlaşılır. Kamusal faaliyet kavramının ve söz konusu kamu görevlisi kategorisinin kapsamı oldukça tartışmalıdır². Bu tartışmaların ayrıntısına girmeksizin belirtmek gerekir ki kamusal faaliyet, kamu görevi; kamu görevlisi de kamu görevi gören kişi şeklinde anlaşılmalıdır³. Kamu görevi ise, kamu gücü ya da başka bir deyişle devlete has iktidar ve yetkinin kullanılması suretiyle gerçekleştirilen faaliyettir⁴. Buna göre, yargı görevi, kamu görevinin en tipik olanlarından biridir⁵. Sadece bir hukukî tasarrufu ya da fiili gerçekleştirecek olan asıl devlet organının faaliyetini tamamlayanların faaliyeti değil, bunlara kamu hukuku usulleri uyarınca

² Bkz. *Erman*, S.: “Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur”, SBOD, yıl: 1947, c. II, sy. 1-2, ss. 235-276, s. 243 vd.; *Okuyucu-Ergün*, G.: Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu, Ankara 2008, s. 13 vd.; *Okuyucu-Ergün*, G.: “Türk Ceza Hukukunda Kamusal Faaliyet ve Kamu Görevlisi”, in, Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, C. III, Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, ss. 527-542; *Özen*, M./*Tozman*, Ö.: “Türk Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.42, S. 4, Aralık 2009, ss. 25-57; *Tezcan*, D./*Erdem*, M. R./*Önok*, M.: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara 2013, s. 848-856.

³ *Toroslu*, N.: Ceza Hukuku Özel Kısım, Ankara 2013, s. 276; *Özbek*, V. Ö./*Kanbur*, M. N./*Doğan*, K./*Bacaksız*, P./*Tepe*, İ.: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2013, s. 936; *Okuyucu-Ergün*, Zimmet, s. 40; Kamusal faaliyet kavramının kamu görevi ile sınırlı olacak şekilde anlaşılacağına dair bkz. *Tezcan/Erdem/Önok*, s. 851 vd.; *Özgenç*, İ.: Gazi Şerhi, Genel Hükümler, Ankara 2005, s. 103; *Önok*, R. M.: Uluslararası Boyutuyla İşkence Suçu, Ankara 2006, özellikle 398-399; *Soyaslan*, D.: Ceza Hukuku, Özel Hükümler, Ankara 2005, s. 494; *Artuk*, M. E./*Gökçen*, A./*Yenidünya*, C.: Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2011, s. 472.

⁴ Bkz. *Keyman*, S.: “Memurin Muhakematı Kanunu”, AÜHFD, yıl: 1962, c. XIX, sy. 1-4, ss.173-200, s. 185; *Erman*, “Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur”, s. 250; *Özgenç*, İ.: Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Ankara 2002, s. 134; *Önok*, s. 393 -398; AYMK. E. 1987/18, K. 1988/23, T. 22.06.1988, RG. 26.11.1988, sy. 20001 (Kazancı veri tabanı); AYMK. 15.12.2006, E. 111, K. 112, RG. 30.12.2006, sy. 26392 (Kazancı veri tabanı); Yarg. CGK., 25.11.1985, E. 1-410, K. 595, YKD, C. 12, sy. 3, yıl: 1986, s. 411.

⁵ *Okuyucu-Ergün*, Zimmet, s. 14 ve 16.

yardım ve iştirak edenlerin faaliyeti de kamu görevi sayıldığından⁶ teknik bilgisi ve uzmanlığı ile hâkime yardımcı olan bilirkişiler⁷ de kamu görevlisidir⁸. Belirtmek gerekir ki bilirkişilerin davadan davaya değişmesi, bu görevi ifa ettikleri sırada kamu görevlisi sayılmalarına engel değildir⁹. Çünkü daha önce de ifade edildiği üzere, TCK m. 6/1-c uyarınca, kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi kamu görevlisidir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki TCK m. 252/7'nin, ancak kamu görevlisi tarafından işlenebilen rüşvet alma suçu ile ilgili olarak "*Rüşvet alan veya talebinde bulunan ya da bu konuda anlaşmaya varan kişinin;.. bilirkişi,.. olması halinde, verilecek ceza*"nın artırılacağını düzenleyen hükmü, TCK'nın bilirkişileri de kamu görevlisi olarak kabul ettiği anlamına gelmektedir. Ayrıca, bunlara ek olarak, HMK m. 284'te "*Bilirkişi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir.*" denilmek suretiyle, bilirkişinin kamu görevlisi olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Mahkeme tarafından seçilen bilirkişiden farklı olarak, tarafların (CMK m. 67/6 uyarınca) seçtiği uzmanlar kamu görevlisi sayılmaz¹⁰. Herşeyden önce, tarafların seçtiği uzmanların kamu gücü veya devlete has iktidar veya yetki kullandıkları ya da bunlara kamu hukuku usûlleri uyarınca yardım ve iştirak ettikleri söylenemez. Zira söz konusu uzmanlar

⁶ *Erman*: "Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur", s. 251; *Yarg. CGK*, 25.11.1985, E. 1-410, K. 595. (Kazancı veri tabanı).

⁷ *Toroslu N./Feyzioğlu M.*: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2013, s. 201; *Hakeri*, H.: Tıp Hukuku, Ankara 2007, 520.

⁸ *Erman*: "Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur", s. 267; *Artuk/Gökçen/Yenidünya*, s. 472; *Okuyucu-Ergün*, *Zimmet*, s. 14, dn. 27; *Tanrıver*, S.: "Bilirkişinin Sorumluluğu", *TBB*, Sayı 56, 2005, ss.133-166, s.154-155; *Yokuş-Sevük*, H.: "Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik", *İÜHF*, yıl: 2006, c. LXIV, sy. 1, ss. 49-107, s. 101; *Dönmez*, B.: "Yeni CMK'da Bilirkişi Kavramı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 9, Özel Sayı, 2007, ss.1145-1177, s. 1152; *Gürel*, A.: "Bilirkişinin Cezai, Hukuki ve Etik Açılımlarından sorumluluğu", in *TBB Bilirkişilik Sempozyumu*, Samsun, 9-10 Kasım 2001, ss.456-476, s. 461.

⁹ *Okuyucu-Ergün*, *Zimmet*, s. 15, dn. 27.

¹⁰ Aksi yönde bkz. *Okuyucu-Ergün*, *Zimmet*, s. 15, dn. 27. Her ne kadar, *Zimmet* konulu bu çalışmada tarafların seçtiği uzmanların da kamu görevlisi olduğunu kabul etmiş olsam da daha sonra yaptığım incelemeler, beni bunların kamu görevlisi olmadığı sonucuna götürmüştür.

sadece taraflarca seçilmekte, hatta raporlarını mahkemeye veya savcılığa değil, taraflara iletmekte, uzmanlık görevini kabul etmemeleri veya kabul ettikleri görevi zamanında ya da hiç yerine getirmemeleri, bilirkişilerden farklı olarak, herhangi özel bir müeyyide ile karşılanmamaktadır. Kaldı ki kanunkoyucu bilinçli bir tercihin sonucu olarak bunları bilirkişi olarak adlandırmamakta, söz konusu kişiler için uzman tabirini kullanmaktadır. Dolayısıyla, kanunoyucunun tarafların seçtiği uzmanları aslında bilirkişi olarak kabul etmediği rahatlıkla söylenebilir. Aynı bilinçli tercihin sonucu olarak TCK m. 276/1 sadece " *Yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalâada bulunması*"nı suç saymakta, tarafların seçtiği uzmanların bu tür fiillerini kapsam dışı bırakmaktadır. Bunun sonucu olarak, eğer uzmanlar kamu görevlisi kabul edilecek olursa, bunların gerçeğe aykırı rapor düzenlemesi TCK m 276/1 kapsamına alınmadığından, kamu görevlisinin resmi belgede fikri sahteciliği suçunu oluşturacaktır. Oysa gerçeğe aykırı rapor düzenlemeleri halinde, bilirkişileri daha hafif bir cezayı öngören TCK m. 276/1'den sorumlu tutarken; uzmanları TCK m. 204/2 uyarınca daha ağır bir ceza ile cezalandırmak hem çelişkili hem de çok aşırı bir çözüm olacaktır. Kaldı ki TCK m. 252/7'de ve HMK m. 284'te sadece bilirkişiden bahsedilirken, uzmanlar hariç bırakılmıştır.

Bilirkişinin kamu görevlisi olduğu tesbit edilince, bilirkişi mütalaaasını içeren raporun resmi belge niteliğinde olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Çünkü resmi belge, kamu görevlisi tarafından görevi nedeniyle düzenlenen belgedir¹¹. Bilirkişi raporu da bilirkişinin görevi nedeniyle düzenlediği belge olduğuna göre, bunun resmi belge olduğu kuşkusuzdur. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu (YCGK) da bilirkişi mütalaaasını içeren raporu resmi belge kabul etmektedir¹². Ayrıca, TCK m.

¹¹ *Güngör, D.*: Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçları, Ankara 2010, s. 53; *Toroslu*, s. 227; *Gökçen, A.*: Belgede Sahtecilik Suçları, Ankara 2010, s. 66; *Artuk/Gökçen/Yenidünya*, s. 471; *Erman, S./Özek, Ç.*: Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, İstanbul 1996, s. 373; *Tezcan/Erdem/Önok*, s. 736; *Hafizoğulları, Z./Özen, M.*: Ceza Hukuku Özel Hükümler, Topluma Karşı Suçlar, Ankara 2012, s.166; *Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız /Tepe*, s. 757.

¹² Yarg. CGK. 1.5.2007, E. 11-59, K. 105. (Kazancı Veri Tabanı).

276'da bilirkişilerin gerçeğe aykırı mütalaada bulunmalarının düzenlenmesi de TCK'nın bilirkişileri kamu görevlisi ve bilirkişi mütalaalarını içeren raporları resmi belge olarak kabul ettiğinin bir göstergesidir. Zira "gerçeğe aykırılık, fikri sahteciliği ifade eder"¹³ ve fikri sahtecilik de TCK m. 204 uyarınca, sadece resmi belgeler bakımından kabul edilen bir durumdur¹⁴.

III- BİLİRKİŞİ RAPORUNDA SAHTECİLİĞE İLİŞKİN BAZI TESBİT VE DEĞERLENDİRMELER

Bilirkişi raporunda sahteciliğe ilişkin tesbit ve değerlendirmelere geçmeden önce belirtmek gerekir ki TCK m. 204 uyarınca, resmi belgede, esas itibariyle, maddi sahtecilik ve fikri sahtecilik olmak üzere, iki tür sahtecilik söz konusu olur. Maddi sahtecilik, belgenin sahit olmaması; başka bir deyişle belgenin düzenleyeni görünen kişi veya kurumdan başka bir kişi ya da kurum tarafından düzenlenmiş olması yahut belge düzenleyeni görünen kişi tarafından tamamlandıktan sonra belgede değişiklik yapılmasıdır. Fikri sahtecilik ise, sahit bir belgenin doğru olmayan, gerçeğe aykırı beyanlar içermesidir¹⁵. TCK m. 204'te yer alan "sahte olarak düzenleme" ve "aldatacak şekilde değiştirme" ibareleri maddi sahteciliği; "gerçeğe aykırı olarak düzenleme" ibaresi ise, fikri sahteciliği ifade eder¹⁶.

Bilirkişinin bizzat kendisi tarafından gerçeğe aykırı rapor düzenlenmesi, aslında kamu görevlisi tarafından gerçekleştirilen resmi belgede fikri sahtecilik niteliğindedir. Ancak TCK m. 276'da bu durum, "Yargı mercileri veya suçtan dolayı soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişi"ler bakımından ayrıca ve açıkça düzenlendiğinden, söz konusu bilirkişiler, özel normun önceliği ilkesi

¹³ *Toroslu*, s. 232.

¹⁴ *Erman*, S.: Sahtecilik Suçları, Ticari Ceza Hukuku C. III, İstanbul 1987, s. 292; *Hafizoğulları/Özen*, s. 170; *Gökçen*, s. 181; *Güngör*, s. 76; *Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe*, s. 771.

¹⁵ *Tezcan/Erdem/Önok*, s. 741-743; *Toroslu*, s. 230-232.

¹⁶ *Toroslu*, s. 232; *Güngör*, s. 75; *Tezcan/Erdem/Önok*, s. 741, 743; *Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe*, s. 770.

gereği, TCK m. 276 uyarınca cezalandırılacaktır¹⁷. Buna karşın, yukarıda da belirtildiği üzere, TCK m. 276/1 tarafların seçtiği bilirkişileri kapsamamaktadır. Dolayısıyla, tarafların seçtiği bilirkişilerin gerçeğe aykırı rapor düzenlemesi TCK m. 276/1'de öngörülen gerçeğe aykırı bilirkişilik suçunu oluşturmayacaktır¹⁸.

Üçüncü bir kişinin, bilirkişi adına gerçeğe aykırı mütalaa içeren rapor düzenlemesi halinde; yani bilirkişinin imzasını taklit etmek suretiyle, sanki bilirkişi tarafından yazılıp imzalanmış gibi bir rapor oluşturması halinde, özel kişinin resmi belgede maddi sahteciliği söz konusu olur ve TCK m. 204/1 uyarınca cezalandırılır.

Bilirkişi raporunu tamamladıktan, ancak ilgili makamın (mahkeme veya savcılık gibi) kayıtlarına girmeden önce, üçüncü bir kişi tarafından söz konusu rapor üzerinde değişiklik yapılırsa, TCK m. 204/1 uyarınca, resmi belgede özel kişinin maddi sahteciliği gerçekleşmiş olur. Örneğin, bilirkişinin mütalaaasını içeren raporu yazıp imzalayıp mahkemeye ulaştırması için özel ofisindeki sekreterine vermesine rağmen, sekreterin mahkemeye teslim etmeden önce, rapor üzerinde birtakım değişiklikler yapması, örneğin suçlu ibaresini suçsuz şeklinde değiştirmesi, resmi belgede özel kişinin maddi sahteciliği olacak ve TCK m. 204/1'e göre cezalandırılacaktır.

Bilirkişinin bizzat kendisi de resmi belgede maddi sahtecilik suçunu işleyebilir. Örneğin, bilirkişi olarak görevlendirilen üç kişilik heyette yer alan bir bilirkişi, raporu kendisi hazırlayıp diğer ikisinin de imzasını atacak olursa, bu fiili, kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede maddi sahtecilik suçunu oluşturur.

Bilirkişinin, mütalaaasını içeren raporu yazıp imzalayıp tekemmül ettirdikten sonra, yırtıp yeniden yazması halini ise ayrıca değerlendirmek gerekir. Burada, TCK m. 205'te düzenlenen belgeyi bozma, yok etme veya gizleme suçunun oluşacağı akla gelebilirse de bu, doğru bir çözüm olmaz. Zira bilirkişi raporu, ilgili makamlara sunuluncaya kadar düzenleyen

¹⁷ Gerçeğe aykırı bilirkişilik suçu için bkz. Ünver, Y: Adliye Karşı Suçlar, Ankara 2010, s. 202 vd.

¹⁸ Ünver, s. 207; *Hakeri*, s. 521

tasarrufu altındadır. Örneğin, hazırladığı bilirkişi raporunu mahkemeye sunmadan önce son bir kez daha gözden geçirirken fark ettiği hataları gidermek amacıyla ya da mütalaasını yeterli bulmadığı için baştan yazmak amacıyla yahut son anda aklına gelen bir durum nedeniyle görüşü/ulaştığı sonuç değiştiği için raporunu yırtıp yeni bir rapor düzenleyen bilirkişiyi TCK m. 205'ten dolayı cezalandırmak çok aşırı ve hayatın olağan akışıyla bağdaşmayan bir çözüm olacaktır. Dolayısıyla, bilirkişinin mütalaasını içeren raporunu henüz ilgili makamlara sunmadan, raporunun üzerinde değişiklikler yapması; o raporu iptal edip yeni baştan düzenlemesi suç oluşturmaz.

IV- SONUÇ

Bilirkişiler, ceza kanunlarının uygulanması bakımından, kamu görevlisidir. Bu nedenle, bilirkişi raporları da birer resmi belgedir. Dolayısıyla, bilirkişi raporları üzerinde gerçekleştirilen sahtecilik fiilleri, resmi belgede sahtecilik niteliğinde olacaktır. Buna göre, *"Yargı mercileri veya suçtan dolayı soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişi"*nin gerçeğe aykırı rapor vermesi, bu durumu ayrıca düzenleyen özel hüküm gereği TCK m. 276/1'deki bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaada bulunması suçuna vücut verecektir. Bilirkişi raporu üzerinde, gerek bizzat bilirkişi gerekse başkaları tarafından gerçekleştirilen diğer sahtecilik fiilleri ise, kim tarafından gerçekleştirdiğine göre, özel kişilerin resmi belgede maddi sahteciliği veya kamu görevlisinin resmi belgede maddi sahteciliği suçlarını oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- Artuk, M. E./Gökçen, A./Yenidünya, C.:* Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2011.
- Dönmez, B.:* "Yeni CMK'da Bilirkişi Kavramı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 9, Özel Sayı, 2007, ss. 1145-1177.
- Erman, S./Özek, Ç.:* Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, İstanbul 1996.
- Erman, S.:* "Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur", SBOD, yıl: 1947, c. II, sy. 1-2, ss. 235-276. ("Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur")
- Erman, S.:* Sahtecilik Suçları, Ticari Ceza Hukuku C. III, İstanbul 1987.
- Gökçen, A.:* Belgede Sahtecilik Suçları, Ankara 2010.
- Güngör, D.:* Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçları, Ankara 2010.
- Gürel, A.:* "Bilirkişinin Cezai, Hukuki ve Etik Açılırlarından sorumluluğu", in TBB Bilirkişilik Sempozyumu, Samsun, 9-10 Kasım 2001, ss. 456-476.
- Hafizoğulları, Z./Özen, M.:* Ceza Hukuku Özel Hükümler, Toplum Karşı Suçlar, Ankara 2012, s.166.
- Hakeri, H.:* Tıp Hukuku, Ankara 2007.
- Keyman, S.:* "Memurun Muhakematı Kanunu", AÜHF, yıl: 1962, c. XIX, sy. 1-4, ss.173-200.
- Okuyucu-Ergün, G.:* "Türk Ceza Hukukunda Kamusal Faaliyet ve Kamu Görevlisi", in, Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, C. III, Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, ss. 527-542.
- Okuyucu-Ergün, G.:* Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu, Ankara 2008. (Zimmet).
- Önok, R. M.:* Uluslararası Boyutuyla İşkence Suçu, Ankara 2006.
- Özbek, V. Ö./Kanbur, M. N./Doğan, K./Bacaksız, P./Tepe, İ.:* Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2013.

- Özen, M./Tozman, Ö.:* "Türk Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı", *Amme İdaresi Dergisi*, C.42, S. 4, Aralık 2009, ss. 25-57.
- Özgenç, İ.:* *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, Ankara 2002.
- Özgenç, İ.:* *Gazi Şerhi, Genel Hükümler*, Ankara 2005.
- Soyaslan, D.:* *Ceza Hukuku, Özel Hükümler*, Ankara 2005.
- Tanrıver, S.:* "Bilirkişinin Sorumluluğu", *TBBĐ*, Sayı 56, 2005, ss.133-166.
- Tezcan, D./Erdem, M. R./Önok, M.:* *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Ankara 2013.
- Toroslu N./Fezlioğlu M.:* *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara 2013.
- Toroslu, N.:* *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Ankara 2013.
- Ünver, Y.:* *Adliyeye Karşı Suçlar*, Ankara 2010.
- Yokuş-Sevük, H.:* "Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik", *İÜHFİM*, yıl: 2006, c. LXIV, sy. 1, ss. 49-107.